

1

2

Výsledky druhého ročníku Ceny Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro za rok 2014

Národní památkový ústav jako organizace pověřená záchranou a rozvíjením hodnot památkového fondu České republiky vyhlásil cenu *Patrimonium pro futuro* s podtitulem *společenské ocenění příkladů dobré praxe* s cílem zhodnotit a vyzdvihnout pozitivní příklady a příběhy v oblasti památkové péče, ukázat, co se podařilo, a ocenit ty, kteří se o to přičinili – čili podpořit vlastníky kulturních památek a další laiky i odborníky, kteří se v péči o kulturní dědictví angažují.

Výsledky již druhého ročníku ceny byly vyhlášeny 15. září v kostele sv. Floriána v Ústí nad Labem – Krásném Březně. Uzavřelo se tak půlroční hodnocení akcí a projektů realizovaných nebo dokončených v roce 2014. Na jaře letošního roku nominovali odborníci NPÚ, garantující památkovou péči v jednotlivých regionech, za každý kraj jeden nebo dva nejvýznamnější příklady úspěšných řešení v oblasti památkové péče; o vítězích jednotlivých kategorií rozhodovala komise hodnotitelů sestavená z členů vědecké rady NPÚ, ICOMOS a dalších spolupracujících institucí. Předsedala jí generální ředitelka NPÚ, která se navíc rozhodla udělit jedno zvláštní ocenění za příkladné komplexní nakládání s kulturní památkou a rovněž vyzdvihnout přínos k propagaci kulturního dědictví formou ceny pro osobnost památkové péče. Svého favorita si letos zvolila poprvé také veřejnost, která hlasováním na

webových stránkách NPÚ v průběhu léta rozhodla o držiteli ocenění *Památky děkují*. Vítězové a ocenění v jednotlivých kategoriích si kromě stříbrných, zlaté a křišťálové pamětní plakety odnesli z kostela sv. Floriána předplatné odborného časopisu *Zprávy památkové péče* a roční rodinné vstupenky na hrady, zámky a ostatní památky ve správě Národního památkového ústavu.

Kategorie obnova památky, restaurování

V kategorii obnova památky, restaurování (hodnotící příkladné a zdařilé restaurování kulturní památky či její části, výtvarného díla, uměleckořemeslného díla apod.) byla oceněna městská část Praha 2 za obnovu Havlíčkových sadů a restaurování a zhotovení kopie sochy Neptuna, které znamenalo vzkříšení a oživení parku a zároveň záchranu cenného sochařského díla. Park původně jako soukromou zahradu vytvořil v letech 1870–1888 na pozemcích několika usedlostí podnikatel Moritz Gröbe (odtud hovorový název Grébovka). Ve 20. století park dlouho nebyl udržován a část zahrnující grotto – na níž se podíleli architekti Antonín Barvitijs a Josef Schulz a sochaři Josef Vorlíček a Bohuslav Schnirch – byla ještě v roce 2009 v havarijním stavu. Pětiletá socha Neptuna zde chyběla od 70. let 20. století, kdy se přestěhovala do skladu pražského podniku Sady, lesy a zahradnictví; když se v roce 2007 začalo uvažovat o jejím navrácení na původní místo, ukázalo se, že se ztratila. Díky veřejné výzvě byla nakonec objevena v zahradě soukromé tvrze. Od majitele, který ji koupil v dobré víře, ji

Obr. 1. Generální ředitelka NPÚ Ing. arch. Naděžda Gorczyzková předává v kostele sv. Floriana v Krásném Březně své mimořádné ocenění za záchranu a obnovu pivovaru v Lobči. (Foto: NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem)

Obr. 2. Lobeč (okres Mělník), parní pivovar zachráněný péčí Jany Prouzové Myškové a Pavla Prouzy z RIOFRIO Architects získal mimořádné ocenění generální ředitelky NPÚ. (Foto: NPÚ, ÚOP středních Čech v Praze)

Praha 2 získala zpět a u sochaře a restaurátora Vojtěcha Adamce zajistila její opravu a vytvoření dvou kopií. Originál restaurované Schnirchovy sochy je nyní v budově Novoměstské radnice, jedna kopie byla v listopadu 2013 osazena u soukromé tvrze a druhá v srpnu 2014 v Havlíčkových sadech.

Další nominovaní v kategorii:

Pavel Pohůnek, bývalý starosta Olbramovic, za obnovu sýpky v Olbramovicích a její adaptaci na spolkový dům;

BcA. Kateřina Krhánková a kolektiv restaurátorů za restaurování kaple sv. Kříže ve Slavonicích;

Karel Petrů, starosta obce Svojšín, za restaurování slavnostního historického sálu zámku Svojšín;

MgA. Kristina Maršíková Málková s týmem restaurátorů za restaurování nástěnných maleb v opatském bytě kláštera premonstrátů v Teplé;

Ing. Stanislava Šefčíková, majitelka a investorka, za konzervaci a restaurování technologie Vernerova mlýna v Brlohu;

3

4

Obr. 3. *Praha-Vinohrady (MČ Praha 2), Havlíčkovy sady – kašna se sochou Neptuna, kopii díla B. Schnircha od akad. soch. Vojtěcha Adamce, po obnově. Vítěz ceny v kategorii obnova památky, restaurování. (Foto: NPÚ, ÚOP v hlavním městě Praze, 2015)*

Obr. 4. *Merboltice (okres Děčín), ukázka tradičních postupů při obnově podstávkových domů v režii Sousedského spolku Merboltice, vítěze ceny v kategorii prezentace hodnot. (Foto: NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem)*

MgA. Josef Červinka a kolektiv za obnovu zaniklého svatostánku (aron ha-kodeš) v tzv. Horní synagoze v Mikulově;

Ing. Helena Degerme, jednatelka společnosti Zámek Světlá, s. r. o., za obnovu zámku ve Světlé nad Sázavou a otevření expozice skla;

BcA. Magda Bodanská, BcA. Miroslav Bodanský, akad. mal. Jiří Látl a kolektiv spolupracovníků za restaurování hlavního oltáře v kostele sv. Jana Křtitele v Jalubí;

římskokatolická farnost v Hrozové-Rusíně a občanské

sdužení Královský stolec za obnovu středověkých nástěnných maleb v kostele sv. archanděla Michaela v Hrozové.

Kategorie objev, nález roku

V kategorii objev, nález roku (hodnotící významný nález, objev do té doby neznámého objektu či předmětu, archeologický objev, autorské určení díla apod.) získal ocenění restaurátor Jakub Rafl za nález středověkých trámových stropů v ambitu kláštera klarisek v Českém Krumlově. Dendrochronologickým průzkumem bylo dřevo čtyřadvaceti dochovaných malovaných trámů datováno do let 1352–1355. Byly napadeny dřevokazným hmyzem i houbami a také mechanicky poškozeny při stavebních zásazích při necitlivém adaptování prostor na byty (naposledy v 80. letech minulého století). Po důkladném restaurátorském zásahu se unikátní stropní konstrukce ambitu stane součástí Expozice lidských dovedností a umu našich předků.

Další nominovaní v kategorii:

Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., vedoucí výzkumu PhDr. Bořivoj Nechvátal, CSc., a Mgr. Ladislav Varadzin, Ph.D., za archeologický odkryv základů raně středověkého kostela v Praze na Vyšehradě;

PhDr. Radek Martinek, Ph.D., a Mgr. Petr Arijčuk, kurátoři expozice sakrálního umění v rámci projektu Andělé na návrší v Litomyšli za nález obrazu sv. Jana Nepomuckého od Anthona Schoonjanse v kostele sv. Petra a Pavla ve Svojanově;

Pater Mgr. Pavel Kryl z římskokatolické farnosti v Tasově a archeolog prof. PhDr. Josef Unger, CSc., za nález a odkryv základů rotundy a suterénní šlechtické pohřební kaple s ostatky v Tasově;

Ing. Jiří Holík a David Juříček (Spolek přátel hradu Lukova) za nález a dokumentace malovaných omítek zaniklého středověkého kostela na hradě Lukov.

Kategorie prezentace hodnot

V kategorii prezentace hodnot (hodnotící výstavy, nové instalace, publikace, odborné prezentace apod.) získal ocenění Sousedský spolek Merboltice za prezentaci a obnovu tzv. podstávkových domů i drobných sakrálních památek ve vesnické památkové zóně Merboltice. Aktivita spolku spojuje prezentaci, popularizaci a šíření povědomí o významu lidové architektury v oblasti postižené poválečným odsunem původních německých obyvatel a těm současným pomáhají nacházet cestu k regionální historii i ke kulturnímu dědictví. Loni spolek uspořádal například další z řady Dnů podstávkových domů, zasloužil se o navrácení zvonů na obnovenou zvonici, zorganizoval společné oslavy masopustu či dětského dne apod. Spolek mimo jiné zajišťuje i nákup odborné literatury do místní knihovny – včetně té věnované historii a obnově podstávkových domů.

5

6

7

8

Další nominovaní v kategorii:

Mgr. Vladimír Prokop a Bc. Lukáš Smola za publikaci Sokolovsko – umění, památky a umělci do roku 1945; Muzeum skla a bižuterie v Jablonci za výstavu Země ornamentu; Regionální muzeum v Litomyšli za stálou expozici Litomyšl – město kultury a vzdělanosti; Mgr. Jan Martínek za publikaci Poznáváme historické cesty; město Bílovec za obnovu muzea v Bílovci a vytvoření expozice o dějinách města a jeho průmyslu.

Kategorie záchrana památky

V kategorii záchrana památky (posuzující záchrana kulturního dědictví například nezištnou iniciativou, koupí, mobilizací dobrovolníků apod.) bylo oceněno sdružení Aktiv+ za záchranu sušárny chmele v Odrlicích, výjimečné technické památky, která dokládá postupný vývoj zpracování chmele na Hané. Chmel se zde sušil proudem čerstvého vzduchu, který procházel dovnitř šterbinovými otvory, ale v roce 1928 byla sušárna druhotně vybavena topeništěm. Třípodlažní

budova z nepálených cihel v roce 1953 vyhořela, asi o patnáct let později byla narušena nevhodnou přestavbou a v posledních čtyřiceti letech chátrala. V roce 2009 ji odkoupilo sdružení Aktiv+ a v roce 2014 byly dokončeny stavební práce. Díky nebývalé kreativitě sdružení při získávání financí z různých podpůrných programů i darů soukromých osob se podařilo sušárně vrátit podobu z první poloviny 20. století. Práce na její obnově pokračují a cílem je zpřístupnění památky veřejnosti.

Další nominovaní v kategorii:

Ing. arch. Jana Prouzová Myšková a Ing. arch. Pavel Prouza, Ph.D., vlastníci a investoři, za záchranu, obnovu a zprovoznění parostrojního pivovaru v Lobči; Ing. Petr Frolík za záchranu zámku v Kanicích, zapsaného na seznamu nejohroženějších památek; statutární město Jablonec nad Nisou za záchranu kaple v Proseči nad Nisou; Zdeňka Tusková a Ing. Milan Vojta za aktivní přístup k záchraně oranžerie s hrncírnou v Lomnici u Tišnova.

Obr. 5. Český Krumlov (okres Český Krumlov), ambit kláštera klarisek, restaurované středověké trámy, nově objevené Jakubem Raflem, vítěz ceny za objev, nález roku. (Foto: NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, 2015)

Obr. 6. Lomnice u Tišnova (okres Brno-venkov), ještě nedávno zdevastovaná oranžerie byla obnovena především díky úsilí Zdeňky Tuskové a Ing. Milana Voity. Právem tak získali cenu veřejnosti Památky děkují. (Foto: NPÚ, ÚOP v Brně).

Obr. 7. Odrlice (Senice na Hané, okres Olomouc), sušárna chmele zachráněná péčí sdružení Aktiv+, vítěz v kategorii záchrana památky. (Foto: NPÚ, ÚOP v Olomouci)

Obr. 8. Laureti 2. ročníku Ceny NPÚ Patrimonium pro futuro spolu se zástupci MK ČR a NPÚ v kostele sv. Floriana v Krásném Březně 15. září 2015. (Foto: NPÚ, ÚOP v Ústí nad Labem)

Mimořádné ocenění generální ředitelky, osobnost památkové péče a ocenění Památky děkují

Generální ředitelka NPÚ se rozhodla udělit také mimořádné ocenění. Za záchranu, obnovu a zprovoznění parostrojního pivovaru v Lobči ho získali Jana Prouzová Myšková a Pavel Prouza z RIOFRIO Architects, kteří chátrající areál koupili v roce 2007, kdy mu hrozil zánik. Během následujících let byl původně renesanční pivovar obnoven jako památkově hodnotná stavba a byl mu vrácen i původní účel, protože letos na jaře se v něm znovu začalo vařit pivo... Mimořádné provedené akce by si zasloužila ocenění hned ve třech kategoriích – záchrana památky, obnova a restaurování i prezentace hodnot. Osvícený přístup investora, mimořádné osobní nasazení, výjimečně dobrá spolupráce s památkáři, schopnost zajistit vhodné zdroje financování, odvaha navrátit památce původní využití i nalezení odpovídající formy společenského využití – z těchto všech důvodů je rekonstrukce lobečského pivovaru vzorovým příkladem nakládání s kulturním dědictvím a zařadit ji jen do jedné z kategorií by znamenalo redukovat její význam.

Plaketou pro osobnost památkové péče ocenila generální ředitelka NPÚ guvernéra České národní banky Miroslava Singera, díky jehož iniciativě ČNB pokračuje v emisích zlatých pamětních mincí zobrazujících nejvýznamnější zástupce kulturního dědictví České republiky. V letech 2001 až 2005 představil soubor mincí s nominální hodnotou 2 000 Kč nazvaný Deset století architektury nejvýznamnějšími reprezentanty památek Čech a Moravy, v letech 2006 až 2010 připomněla desítky mincí s nominální hodnotou 2 500 Kč nejvýznamnější technické a industriální památky a od roku 2011 vycházejí mince v nominální hodnotě 5 000 Kč zpodobňující unikátní díla mostního stavitelství různého stáří i typů. Příští rok začne vycházet sada věnovaná význačným českým a moravským hradům. Česká národní banka tak netradiční formou přispívá k zvýšení povědomí o památkových hodnotách na našem území.

Ocenění Památky děkují bylo na základě hlasování veřejnosti uděleno za záchranu oranžerie s hrncírnou v Lomnici u Tišnova. O budovu v bývalém zámeckém zahradnictví se nikdo nestaral od chvíle, kdy panství opustili poslední majitelé. Po válce ji využívalo JZD a soukromí majitelé, ale až v roce 2010 se stala kulturní památkou a vzápětí mohla začít její obnova. Díky přednáškám, exkurzím, sponzorům a dotacím získala majitelka potřebné peníze i podporu veřejnosti, takže loni mohla být v obnovené oranžerii zpřístupněna expozice zahradních terakotových lemůvek, jejichž části se našly v průběhu prací.

Jana TICHÁ

50 let od založení ICOMOS

Na letošní rok připadá jedno z nejvýznamnějších výročí dějin památkové péče. Před padesáti lety, v červnu 1965, byla ve Varšavě založena Mezinárodní rada památek a sídel, známá pod zkratkou ICOMOS (International Council on Monuments and Sites). Tuto událost jsme v časopise Zprávy památkové péče připomenuli již při méně kulatém výročí před deseti lety, spolu s článkem zesnulého Vlastimila Vintera, historika a teoretika památkové péče a aktivního pamětníka tehdejších událostí. Z jeho příspěvku¹ je i nyní na místě obsáhle citovat:

„ICOMOS vznikl na základě podnětu 11. mezinárodního kongresu památkových architektů a techniků, který se konal v roce 1964 v italských Benátkách a kde bylo jedním ze závěrů kromě přijetí známého dokumentu na ochranu památek, tzv. Benátské charty, doporučení, aby byla zřízena takováto organizace. Na přímou výzvu došlo v řadě členských států UNESCO (Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu) k založení přípravných národních komitétů, mimo jiné také v Československu.

Významnou roli v tomto dění sehráli představitelé Polska a zřejmě proto byl ustavující kongres ICOMOS svolán (20. – 27. června 1965) do Polska. První část jednání, samotné založení ICOMOS, se odehrála v hlavním městě země, ve Varšavě, ve dnech 21. a 22. 6. v Paláci vědy a kultury. Prezidentem kongresu byl zvolen předseda polského národního komitétu prof. Stanisław Lorentz. Dále byl přijat jednací řád kongresu a v rámci nutných formalit a oficiálních projevů byl projednán a v definitivní formě schválen statut organizace, čímž byla i po právní stránce Mezinárodní rada pro památky a sídla založena.

V následujících dnech, 24. a 25. 6. proběhlo první valné shromáždění ICOMOS v historickém a někdejší sídelním městě polských králů Krakově na památném zámku Wawelu. Na tomto jednání byli zvoleni funkcionáři nové mezinárodní organizace, dohodnuto její sídlo a stanoveny hlavní směry činnosti. Prezidentem ICOMOS byl zvolen dosavadní předseda jejího přípravného výboru a jeden z předních představitelů italské státní památkové péče architekt Piero Gazzola, tajemníkem pak belgický architekt a historik umění prof. Raymond Lemaire. Mezi čtrnácti členy výkonného výboru byli také představitelé Jugoslávie, Maďarska i předseda československého komitétu a tehdejší ředitel Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody dr. Vladimír Novotný, DrSc. Předsedou poradního výboru, který se skládal z předsedů národních komitétů, se stal již zmíněný polský profesor Lorentz. Za sídlo ICOMOS byla zvolena Paříž, i když výhodné návrhy předložila také Itálie, Belgie a Španělsko. Stalo se tak nejen vzhledem k příznivým francouzským podmínkám, ale též pro možnost operativní spolupráce s již dříve založenou organizací příbuzného zaměření ICOM

– s Mezinárodní radou muzeí – a s UNESCO, pod jehož přímý program a zčásti i rozpočet ICOMOS i ICOM se společným pařížským sídlem patřily.

Důležité byly závěry přijaté k působení nově založené mezinárodní organizace. Vycházely ze znění přijatého statutu, podle něhož je hlavním cílem činnosti organizace podněcovat výzkum a podporovat konkrétní účinné akce a kroky k uchování, obnově a vhodnému funkčnímu zhodnocení a uplatnění kulturních památek, jakož i vzbuzovat a rozvíjet aktivní zájem představitelů i veřejnosti všech zemí o památky, historická sídla a o kulturní dědictví vůbec. K řešení otázek a úkolů, které se tehdy jevily jako nejaktuálnější, bylo navrženo a schváleno utvoření pěti pracovních komisí, a to komise pro dokumentaci a informace, komise pro konzervaci a restaurování památek, pro výchovu odborných pracovníků památkové péče, pro záležitosti legislativní a právní a komise pro obnovu a využití památkových sídel a komplexů, zejména historických měst. Přitom formy působnosti a práce komisí nebyly nikterak vázány a jako samozřejmá byla předpokládána jejich spolupráce s dalšími mezinárodními a národními organizacemi a institucemi. Za nejbližší úkoly zvolených orgánů bylo určeno zřízení sekretariátu, založení dokumentačního střediska, dále zahájení sběru, třídění a publikování dokumentačních materiálů, organizování pomoci ICOMOS v oboru památkové péče rozvojovým zemím, podpora činnosti národních komitétů a vydávání reprezentačního mezinárodního časopisu Monumentum a informačního bulletinu ICOMOS. Bylo též rozhodnuto, že příští valné shromáždění se bude konat v roce 1968. Místo mělo být určeno teprve později – podle možností a podmínek, které nabídnou členské státy.

Na červnový ustavující kongres a I. valné shromáždění ICOMOS roku 1965 v Polsku se sjelo celkem 125 účastníků z 25 států Evropy, Asie, Afriky a Ameriky. V té době existovalo již 27 národních komitétů včetně československého. Jako významní hosté se jednání rovněž zúčastnili oficiální představitelé UNESCO, ředitel ICOM a ředitel a sekretář Mezinárodního studijního střediska UNESCO pro konzervaci a restaurování kulturních statků v Římě (ICCROM), někdy též zkráceně označovaného jako Centre Rome. Československá delegace se aktivně podílela na průběhu jednání a měla i mimo ně dobrou příležitost ověřit si, že naše státní památková péče má ve světě dobrý ohlas. Připravovaná činnost národního komitétu, která byla v souladu s našimi potřebami i s mezinárodním programem, směřovala k rozvoji péče o kulturní památky u nás včetně uplatnění našeho přínosu k teorii

■ Poznámky

1 VINTER, Vlastimil. Čtyřicet let od založení ICOMOS. *Zprávy památkové péče*. 2005, roč. 65, č. 5, s. 445–446. ISSN 1210-5538.